

Kultūrinių augalų paveldas ir dėl kokių aplinkosauginių ir kitų priežasčių svarbu auginti savo daržovių sėklas?

Ką reikėtų žinoti apie sėklininkystę ir kultūrinių augalų paveldą?

Tūkstančius metų ūkininkai ir jų šeimos užsiėmė sėklininkyste atrinkdami augalus su vertingomis savybėmis ir daugindami. Augalai prisitaikydavo prie kintančių ir nepalankių sąlygų, skirtingų auginimo būdų ir taip atsirado skirtingos jų variacijos. To pasekoje, šiai dienai turime gausų žmonijos paveldą – kultūrinių augalų įvairovę. Deja 21 amžiuje, pasaulyje vos 12 augalų rūšių ir 5 gyvūnų rūšys sudaro apie 75% suvartojamo maisto. Didžiulis augalų įvairovės potencialas, deja, didele dalimi nėra panaudojamas. Pasak Pasaulio maisto ir žemės ūkio organizacijos, per praeitą amžių netekome apie 75% kultūrinių augalų įvairovės ir ji sparčiai nyksta toliau. Tik dabar pradėjome per naują atrasti ir vertinti daržo ir lauko augalų įvairovę. Laimė, kad mūsų krašto regionuose dar išlikę augintojų mėgėjų, kurie daug metų augina ir palaiko augalų varietetus paveldėtus iš savo tėvų ar senelių, tad šiuos genetinius resursus turėtume suskubti išsaugoti kol jie neišnyko. Šis kultūrinių augalų paveldo išsaugojimas galėtų prasidėti nuo daržininkų mėgėjų, kuriems rūpi gerų maistinių savybių, didelės požymių įvairovės augalai taip pat idealiai tinkami kulinarinio paveldo receptams. Tad, kviečiame susipažinti su sėklininkyste ir ilgainiui palaikyti vertingus kultūrinius augalus taip išsaugant juos ateities kartoms.

Vietinių veislių/ varietetų privalumai ir aplinkosauga

Ilgą laiką vienoje vietovėje auginami daržo augalai ar net kelias kartas palaikomi šeimoje, prisitaiko prie vietos gamtinių sąlygų ir dirvožemio, „užmezga ryšį“ su daržininko (sodininko) auginimo principais, patirtimi ir atsiminimais. Tokie augalai susisieja su vietos tradicijomis, turi būdingą panaudojimą tradicinėje virtuvėje ar kitokį, ūkinį panaudojimo būdą (pvz., pluoštui, pašarui ir pan.).

Iki šių dienų išlikusių mūsų krašto kultūrinių augalų išsaugojimas svarbus ne tik kaip maisto įvairovės šaltinis, naudingas siekiant atkurti kulinarinį paveldą, bet ir reikšmingas platesniame klimato kaitos ir ekologijos kontekste. Prie vietos sąlygų prisitaikiusios daržo ir lauko kultūrų panaudojimas gali padėti sukurti žemės ūkio sistemų atsparumą ir prisitaikyti įsivyrėjant aplinkos pokyčiams ir su tuo susijusiems reiškiniais ar net pasitarnauti kaip potenciali žaliava naujoms veislėms sukurti. Tai taip pat svarbu siekiant užtikrinti maisto saugumą ir maisto nepriklausomybę, ypač šiuo nestabiliu pandemijos laikmečiu, kuomet yra maisto ir sėklų tiekimo sutrikimo rizika.

Dabartinė sėklų rinka

Kartais daržininkai mėgėjai pastebi, kad pirktinės sėklos kokybė ne visuomet gera (nebent perkamos brangios sėklos, kurias renkasi ne dažnas). Pasitaiko jog išdygsta silpnučiai augalai, lėčiau auga palyginus su įprastiniu augimu, tad geros kokybės sėklų poreikis, iš tiesų, yra didelis tiek daržininkų mėgėjų tarpe, tiek ūkininkų. Deja, bet parduotuvių lentynose beveik nerasime vietoje užaugintų (Lietuvoje ar mūsų geoklimatinėje zonoje) bei prie vietos sąlygų prisitaikiusių daržovių sėklų. Dar, reikėtų atkreipti dėmesį, kad didelė dalis dabartinėje sėklų rinkoje esančių sėklų, yra pritaikytos prie konvencinės agrotechnikos (t.y. paremtos sintetinių trąšų ir pesticidų panaudojimu), o pačiai veislei sertifikuoti keliami tam tikri reikalavimai, dėl kurių įprastai „susiaurinama“ augalo genetika. Toks augalas gali turėti mažesnę atsparumą ir galimybes prisitaikyti prie įvairių sąlygų. Tad, šiai dienai, tik nuo pačių augintojų priklauso apsirūpinimas geros kokybės daržovių ir kt. augalų sėklomis, nes tik tokiu būdu galime sustiprinti savo maisto nepriklausomybę.

Nuo ko pradėti, norint užsiauginti savo daržovių sėklų?

Norėdami išsaugoti daržo augalų paveldo veisles, pirmiausiai turite įsigilinti į sėklininkystės principus bei išbandyti tai praktiškai. Patariama pradėti sėklininkystės bandymus nuo lengvai prieinamų veislių, o kai įgausite patirties ir būsite užtikrinti dėl savo praktikos, tik tuomet apsiimti auginti paveldo veisles, kurias pirmu atveju būtų rizikuojama prarasti dėl neužtikrintos sėklininkystės technikos. Teksto apačioje pateikiamas šaltinių sąrašas, į kuriuos patartina pasigilinti.